

7.1.3. Identiteet

Identiteet on seotud lapse kasvava eneseteadvusega ja õppimisega ennast määratlema teisest eraldiseisva ja väärtustatud isikuna. Identiteedi valdkond hõlmab enda alla arusaama iseendast, oma võimetest, enesehinnangust, enesekindlusest ja eneseaustusest. Identiteedi määratlemisele võivad kaasa aidata rass, religioon, vanus, sugu, seksuaalsuses või puue. Samuti aitab inimesel määratleda identiteeti kuuluvustunne ning aktsepteerimine pereliikmete, eakaaslaste ja laiema ühiskonna poolt, sealhulgas ka teiste kultuurirühmade poolt.

12-18 elukuul areneb lapsel arusaamine, et ta on „mina“ ehk laps hakkab teadvustama, et tema on indiviid. Lapse „mina“ kujunemisega paralleelselt areneb ka tema iseseisvus, mil laps õpib järk-järgult tundma iseennast, ümbritsevat keskkonda ja inimesi. Positiivse enesehinnangu arenguks on lapsel vaja tunda end armastatuna ja väärtuslikuna. Lapsed, kelle kodukeskkonnas esinevad stress ja pereprobleemid, vajad seda enam positiivseid sõnumeid ja tunnustust väljaspool peret. Taoline lähenemine toetab lapse enesehinnangut ja ennetab negatiivse minapildi kujunemist. Lapse psühhosotsiaalsele arengule tuleb kasuks, kui lapsevanemad lubavad tal turvaliselt kogeda ja avastada maailma ning austavad lapse vajadust privaatsusele.

Identiteedi kaitse- ja riskitegureid aitavad välja selgitada alljärgnevad küsimused:

Imikud 0-2:

- Kas ja kuidas reageerib väikelaps oma nimele?
- Millised on vanemate maailmavaade ja hoiakud ühiskonna toimimise üle, mis mõjutavad lapse kasvamist?
- Millised on vanemate kultuurilised, usulised vaated?

Väikelaps 2-5:

- Kas 2- aastane laps teab oma nime ja sugu?
- Kas 3-4 aastane laps teab oma vanust ja oskab eristada lähedasemaid sugulasi?
- Kas 5-6 aastane teab oma täisnime, aadressi ja sünnipäeva?
- Kuidas tunneb laps ennast koduses keskkonnas?
- Kas laps saab hakkama eakohase eneseteenindamisega – olmetoimingud, söömine ja riietumine?

Varane kooliiga 6-9:

- Kas laps tunneb ennast kodus hästi?
- Kas laps on kogenud kiusu seoses enda identiteediga?
- Millised on lapsendatud lapse teadmised ja suhtumine oma päritolusse?
- Millised on lapse teadmised tema perest eraldamisest ja suhtumine enda päritolusse?
- Kas laps on teadlik põhjustest, mille alusel ta perest eraldati?

Keskmine kooliiga 10-12:

- Kas laps tunneb ennast perekonnas ja ühiskonnas aktsepteerituna?
- Kas lapsel on usku enda võimettesse ja ta on uhke oma edusammude üle?
- Milline on lapse enesekindlustus, enesehinnang ja eneseaustus?
- Kas laps räägib sõpradega julgelt oma kodust, vanematest?
- Kuidas laps iseennast kirjeldab?
- Kas laps väljendab oma käitumises mässumeelsust, kuritegelikke jooni või vastandamist üldtunnustatud ühiskondlikele normidele?
- Kas lapsevanemad toetavad lapse identiteedi kujunemist ja iseseisvumist?

Teismeiga 12-18:

- Kas laps on võimeline seisma oma arvamuse ja tahte eest?
- Kas laps on sõprade poolt kergesti mõjutatav?
- Kas laps oskab kirjeldada sõprade positiivseid ja negatiivseid omadusi?
- Kas laps on enda välimusega rahul?
- Milline on lapse „mina“ pilt?
- Kas laps on kindel enda identiteedis ja kuuluvuses?
- Kas laps aktsepteerib enda soolist kuuluvust ja seksuaalset orientatsiooni?
- Kas laps kuulub kodanikuühendustesse või organisatsiooni?
- Millised on lapse religioossed eelistused?
- Kuidas hindab laps ennast kogukonnaliikmeka?
- Kas lapse arvates arvatavad teised tema seisukohtade ja arvamusega?

Tabel 7. Peamised identiteedi kaitse-ja riskitegurid

Kaitsetegurid	Riskitegurid
Laps on enda identiteedis kindel. Laps usaldab ennast ja tunneb ennast aktsepteerituna. Lapsel on tema enda isiksuse, seksuaalse orientatsiooni ja soolise kuuluvusega esil positiivsed emotsioonid. Laps tunneb, et teda aktsepteeritakse perekonnas ja kogukonnas.	Lapse käitumine väljendab antisotsiaalseid ja kriminaalseid hoiakuid ning suhtumist. Laps sooritab seadusevastaseid tegusid ja ei mõista taolist käitumist hukka.
Lapse iseseisvus on eakohane ja vanemate poolt toetatud. Lapsele on tagatud eakohane iseseisvuse areng ja hakkama saamine (riietumine, mängimise oskus, õppimisoskus jne).	Lapsel on ebapiisav ja liigne iseseisvus, mil laps peab vastutama ka nooremate õdede-vendade eest. Laps peab kandma vanemlikku rolli.
Laps on teadlik oma perest eraldamisest ja põhjustest, sh lapsendamisest.	Laps ei ole teadlik enda perest eraldamise põhjustest ega lapsendamisest.